

Borzo nieuws

#11 / SEPTEMBER 2009

Eva Besnyö - 2,3 | Carlijn Mens - 4,5 | Ko Oosterkerk - 6,7 | New Media New Forms - 1,8 | Agenda - 8

Eva Besnyö Zomerhuis te Groet, 1934, barietdruk/gelatin silver print

LICHT, LUCHT EN RUIMTE

Het nieuwe bouwen

In de jaren twintig van de vorige eeuw ontstaat in de architectuur een internationale stroming die vindt dat de bouw moet worden georganiseerd als een industrieel proces, met rationele methoden en toepassing van industriële materialen. Ze wordt bekend als het Nieuwe Bouwen, de Nieuwe Zakelijkheid of het Functionalisme. In Nederland worden

haar ideeën vooral uitgewerkt in twee architectenverenigingen: 'Opbouw', in 1920 opgericht in Rotterdam, en het Amsterdamse 'De 8' uit 1927. Tot de belangrijkste architecten van deze stroming behoren onder anderen J.J.P. Oud, G.T. Rietveld, L.C. van der Vlugt, en B. Merkelbach. Vanaf 1932 publiceren zij hun ideeën in de tijdschriften *De 8* en *Opbouw*.

lees verder op pagina 2

NEW MEDIA NEW FORMS

voorblik op de oktober expositie

In de turbulente - kunst-historische - periode ná 1945 volgen de diverse stromingen elkaar in hoog tempo op, veelal overlappen ze elkaar. Wanneer de Nul-kunstenaars in 1960 hun nieuwe beeldtaal verkondigen, zijn weer andere kunstenaars gefascineerd door de 'moderne tijd'. De snel groeiende welvaart, de opkomst van televisie, nieuwe media als geïllustreerde tijdschriften, de vele nieuwe consumptiegoederen en de reclame daarvoor, hebben grote invloed op de maatschappij en inspireren hen enorm.

lees verder op pagina 8

LICHT, LUCHT EN RUIMTE

EVA BESNYÖ FOTO'S
KO OOSTERKERK ETSEN
CARLIJN MENS TEKENINGEN

OPEN
5 SEPTEMBER
EXPOSITIE T/M 3 OKTOBER

BORZO

modern & contemporary art

vervolg van pagina 1

De architectuur van het Nieuwe Bouwen kenmerkt zich onder andere door rechte lijnen, geometrische en abstracte vormen, een lichte constructie van staal en beton en grote ramen in plaats van kleine vensteropeningen: zonlicht en frisse lucht zijn onmisbaar. De binnen en buitenruimtes worden vaak met elkaar verbonden waardoor licht, lucht en ruimte wordt gecreëerd.

Alexander Bodon

Een van de leden van de architectengroep 'De 8' is Alexander Bodon (1906-1993). Als zoon van de Hongaarse binnenhuisarchitect en meubelontwerper K. Bodon volgt hij zijn opleiding aan de kunstnijverheidsschool in Boedapest. Tijdens zijn studie loopt hij stage bij de Nederlandse architect Jan Wils. De ontwerpen in de trant van De Stijl, die hij vervolgens op de academie in Boedapest inleverde, leiden er bijna toe dat hij van school wordt gestuurd.

In 1929 vestigt Bodon zich in Nederland. Na een tijd te hebben gewerkt bij de architecten Buys en Lürsen en op het bureau van Merkelbach en Karsten komt in 1932 zijn eerste zelfstandige opdracht tot stand voor de boekhandel Schröder en Dupont aan de Keizersgracht 516 te Amsterdam (nu Galerie Borzo). Een ontwerp dat sterk de aandacht trekt vanwege de overzichtelijke en harmonieuze organisatie van ruimte waarbij materialen, licht en niveauverschillen een optimaal gevoel van openheid geven.

De architecten van het Nieuwe Bouwen voelen een grote verwantschap met de fotografen van de Nieuwe Fotografie. Ze herkennen de eigen idealen in hun foto's. Ondanks een artikel over nieuwe zienswijzen in de fotografie in het Nederlandse tijdschrift *De Stijl* van László Moholy-Nagy in 1922, werken er in Nederland dan weinig fotografen op een dergelijke manier. Eva Besnyö is, naast Cas Oorthuys, een van de eerste professionele fotografen die in Nederland volgens de ideeën van de Nieuwe Fotografie werkt.

Eva Besnyö (1910-2003) groeit, net als Alexander Bodon, op in een welvarend Hongaars gezin in Boedapest. Op haar achttiende besluit ze fotograaf te worden. Ze volgt een opleiding reclamefotografie bij Jozsef Pécsi en vertrekt daarna, in 1930, als jonge fotografe naar Berlijn, dat in die jaren cultureel en politiek toonaangevend is. In Berlijn ontwikkelt ze een eigen beeldtaal, geïnspireerd door de vele Russische films die ze ziet en het werk van avant-garde kunstenaars. Ze raakt bevriend met György Kepes, assistent van László Moholy-Nagy, en ontmoet de Nederlander John Fernhout, fotograaf en cameraman van Joris Ivens.

Met veel enthousiasme fotografeert Besnyö met haar Rolleiflex in de straten van Berlijn, gedurende haar vakanties aan de Baltische zee en in Boedapest. Ze wordt verslaggeefster van het leven op straat en fotografeert stratenmakers, muzikanten en kinderen. Haar onderwerpen legt ze niet vanaf navelhoogte vast, waar haar camera normaal gesproken hangt, maar vaak vanaf een verlaagd standpunt. Op andere momenten kijkt zij juist vanuit een vogelperspectief naar stadse kruispunten en schaduwen op de straatkeien of zandpaden. De diagonale lijn, het effect van licht en schaduw en een sterk geometrische zwart-wit verdeling van het beeldvlak bepalen haar vroege foto's. De foto's van Eva Besnyö trekken al snel de aandacht en in 1932 is haar werk op twee exposities in Londen en Parijs te zien, samen met dat van Man Ray, Moholy-Nagy en Rodchenko.

In 1932 emigreert Besnyö, deels gedwongen door de politieke situatie in Duitsland, dankzij John Fernhout naar Nederland. Vanwege haar oorspronkelijke fotografische visie raakt ze snel betrokken bij de Nederlandse avant-garde kunstenaars. Ze raakt goed bevriend met Charley Toorop (de moeder van Fernhout, haar latere echtgenoot) die haar introduceert bij vele kunstenaars, architecten en fotografen. Toorop's huis in Bergen, een ontmoetingspunt voor veel kunstenaars, hangt vol met Besnyö's werk. Ze gebruikt de foto's ook als bron bij het schilderen.

Eva Besnyö Berlin, 1931, barietdruk/gelatin silver print

Samen met Alexander Bodon en de fotograaf Carel Blazer betreft Besnyö in 1934 een huis op de Keizersgracht 522. Bodon vraagt haar het werk van de architecten van het Nieuwe Bouwen te fotograferen, wat resulteert in beelden waaruit een groot gevoel voor hun idealen spreekt: 'licht, lucht en ruimte'. De foto van het zomerhuis in Groet, ontworpen door Merkelbach en Karsten in 1935-1936, laat dit goed zien. Het licht dat in de lege ruimte valt, wordt benadrukt door de schaduw op de grond.

Het transparante karakter van de architectuur wordt getoond door het brede kijk op tuin en duinen; de buitenruimte neemt een groot gedeelte van de foto in beslag.

Voor de jonge avant-garde is de betekenis van het werk van Besnyö groot. Mede dankzij haar internationale contacten wordt zij de motor achter de tentoonstelling *foto'37* in het Stedelijk Museum, waar voor het eerst een breed internationaal overzicht van de eigentijdse fotografie is te zien.

Carlijn Mens

Eva Besnyö heeft niet alleen tijdgenoten geïnspireerd, ook kunstenaars van een jongere generatie kijken met bewondering naar haar werk.

Carlijn Mens (1972) is daar een van.

Klassiek opgeleid aan de academie voor kunst en vormgeving St Joost in Breda begint ze in 2000 met schilderen. Tijdens haar tweede fase opleiding aan the Dutch Art Institute in Enschede komt Mens erachter dat ze veel krachtiger uitdrukking kan geven aan haar idee door te werken met houtskool. Dit medium, dat doorgaans gebruikt wordt om mee te schetsen en een onderwerp af te tasten, heeft Mens zich geheel eigen gemaakt en volledig weten te benutten.

Voor de manifestatie *Art for Sail Amsterdam* in 2005 maakt Mens in een grote stalen container een driedimensionale tekening waar ze met het zwart van houtskool licht creëert. Het binnenste van de container is intens zwart, waarbij je wordt aange-trokken door de enige bron van licht dat komt uit een patrijspoort. *Surface-2* komt voort uit deze manifestatie en is een weergave van een containerwand. Er lijken verschillende tonen zwart te zijn aangebracht, maar het kleine beetje wit dat Mens heeft overgelaten tussen de zwarte lijnen, zet je op het verkeerde been en geeft een vervreemdend effect. Het donker slokt je op, je lijkt in de wand te worden gezogen.

Carlijn Mens *Surface-2*, 2008, houtskool op papier/charcoal on paper, 196 x 292 cm (2 delen)

boven: **Carlijn Mens** *Folded*, 2008, houtskool op papier/charcoal on paper, 196 x 196 cm

Carlijn Mens *Trees*, 2009, houtskool/charcoal op papier, 196 x 255 cm

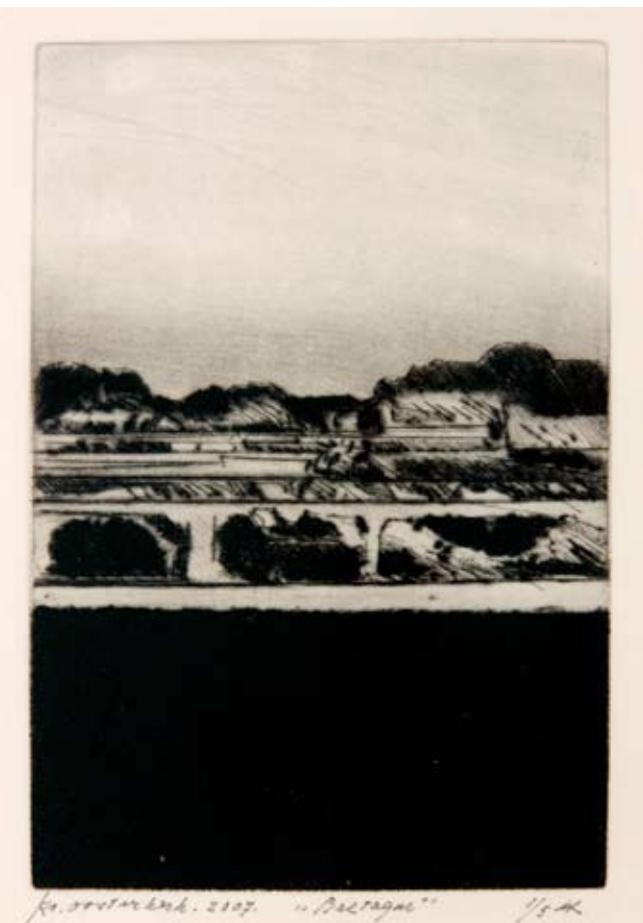
Met houtskool probeert Mens het dagelijkse licht in een ruimte of op een buitenplaats te vangen. Licht, een eeuwenoud en primair beeld element in de kunst. Vermeer, Rembrandt, Constable, Turner en Van Gogh verbeelden allen het licht op een eigen wijze. De uitvinding en opkomst van de fotografie halverwege de negentiende eeuw heeft de manier van uitbeelden van het licht ook beïnvloed. De registratie van het licht in fotografische beelden heeft het zien ingrijpend veranderd. De veranderlijkheid van het licht in al zijn nuancerings is door de fotografie goed zichtbaar gemaakt. Carlijn Mens probeert diezelfde veranderlijkheid van licht te vangen in haar soms kleine, soms immens grote tekeningen. Als een impressionist maakt ze haar werk vaak op locatie, ter plekke gebruikmakend van zonnestralen die met de bomen schaduw creëren op de weg. Of in een loods, waar het licht

door de ramen schaduwbundels op de vloer achterlaat, gaat ze als een gek aan het werk. Een paar uur tijd heeft ze om haar witte vel met een klein houtskool krijtje vol te krassen en het moment te pakken, tot het licht weg is.

Al jaren experimenterend weet ze met nachtzwart het licht te vangen, in de vorm van een ruimte, een straat, de weerkaatsing, de schaduw of de lichtbron zelf. Met minimale middelen creëert ze licht, lucht en ruimte, en zet hiermee zeer krachtige werken neer.

Bronnen: Maarten Kloos, *Alexander Bodon*, Rotterdam 1990
Tracey Metz, *Alexander Bodon*, www.personencyclopedia.com
Tineke de Ruiter, *Roots + Turns*, *Photography in the Netherlands*, Den Haag 1988, p.60
Tineke de Ruiter, *Eva Besnyö*, Antwerpen 2007, p.9, 11
Kunstschrift, 06/3, Clair Obscur

Ko Oosterkerk en het zwart

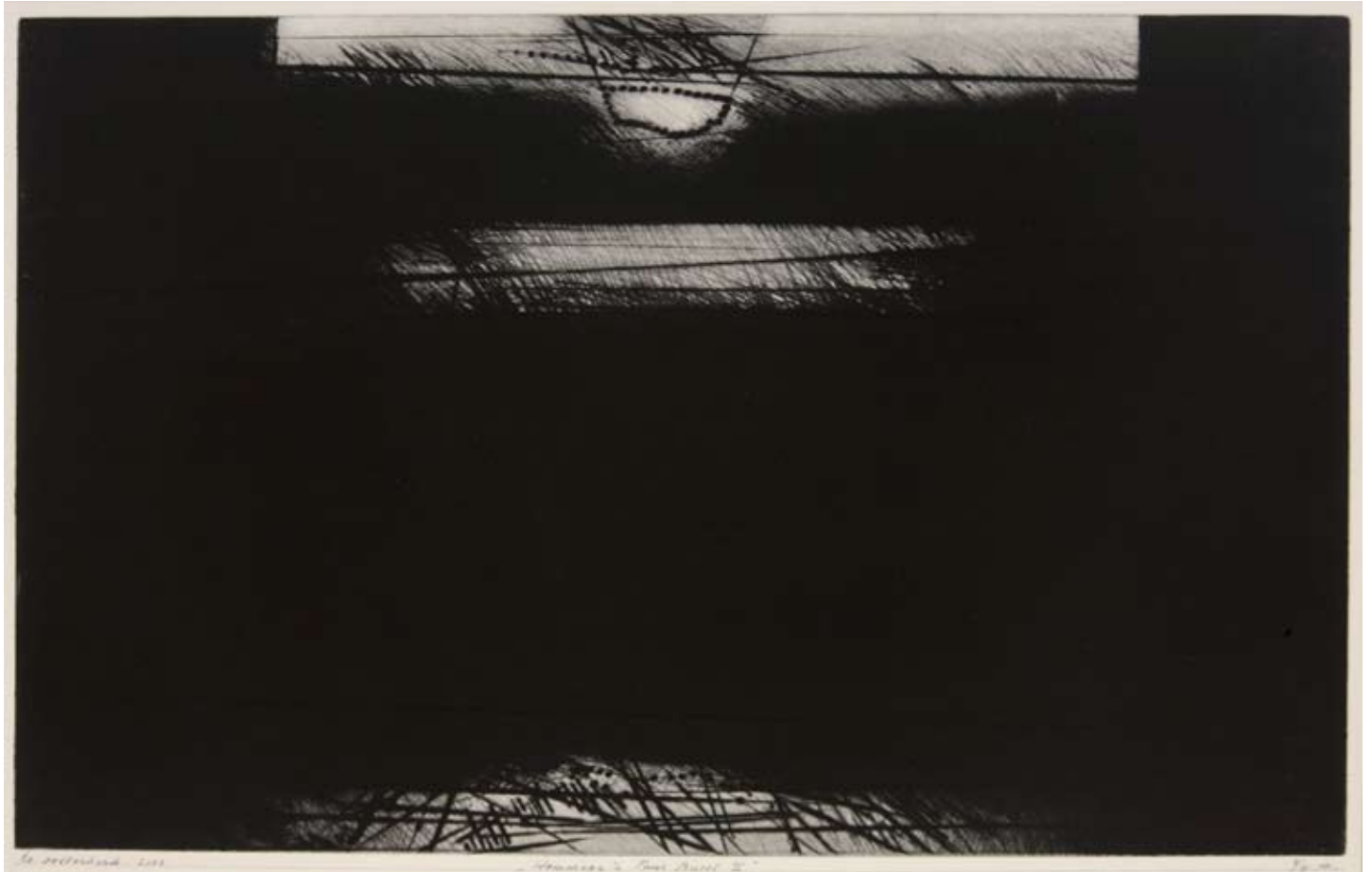
Ko Oosterkerk Bretagne 2007, droge naald ets/drypoint etching
no. 1/5, 18.2 x 12.5 cm (beeld)

Het lijkt een contradictie: licht, lucht en ruimte, als titel voor deze expositie, terwijl zwart overheerst in het werk van Ko Oosterkerk. Zijn etsen worden al decennia geroemd vanwege het prachtige diepe zwart dat hij weet te bereiken, een zwart zoals alleen met inkt via de “droge naald”- techniek kan worden weergegeven. Het is een zwart dat doet denken aan kunstenaars als Chillida en Serra; rijk, diep, vettig bijna.

De titel van de expositie suggereert echter precies het omgekeerde. Hoe zit dat dan?

Ko Oosterkerk (1928) is een groot natuurliefhebber. De grootse en robuuste landschappen van Bretagne, maar ook de kleinste schelpen op het strand inspireren hem enorm. Verrekijker en microscoop, beide

Ko Oosterkerk *Hommage à Paul Butti II*, 2003, droge naald ets/drypoint etching, no. 2/4, 42.3 x 66.5 cm (beeld)

instrumenten stellen hem in staat de natuur te observeren; de weerslag ervan verwerkt hij in zijn etsen. Op het oog vaak geheel abstract, het landschappelijke element is er meestal toch in terug te vinden. De aanwezigheid van licht en lucht worden in voorkomende gevallen juist benadrukt door zwart. De scherpte van een horizon, het contrast met de lucht; zij worden heftig geaccentueerd door het diepe zwart dat ze begrenst.

Vanwege enkele verhuizingen in de afgelopen jaren kon hij een tijdlang zijn machtige etspers niet

gebruiken. Van deze nood maakte Oosterkerk een deugd door zich toe te leggen op het maken van "kastjes", zoals hij die noemt.

Het zijn vaak kleine vitrinekastjes met glas ervoor, waarin de kunstenaar, aanvankelijk met "objets trouvés", foto's en materialen, een kleine, intieme wereld verbeeldt. De beeldtaal blijft onmiskenbaar die van de graficus Oosterkerk: zwarte velden, vaak doorsneden met lijnen, uiterst zorgvuldig gecomponeerd en met grote precisie uitgevoerd in verf, potlood en collage.

Agenda

5 SEPTEMBER - 3 OKTOBER

LICHT, LUCHT EN RUIMTE

- Eva Besnyö - foto's
- Ko Oosterkerk - etsen
- Carlijn Mens - tekeningen

24 OKTOBER - 28 NOVEMBER

NEW MEDIA NEW FORMS

21 - 29 NOVEMBER

PAN AMSTERDAM

12 DECEMBER - 9 JANUARI

LEON ADRIAANS

Uit Amerika en Engeland komt de zogenaamde Pop-Art beweging met kunstenaars als Rauschenberg, Lichtenstein, Johns, Wesselman, Oldenburg, Rosenquist en natuurlijk Warhol. De consumptiemaatschappij met haar vele reclame uitingen levert voor deze kunstenaars nieuwe motieven op. Inmiddels zijn Andy Warhol's beeldmerken van Campbell, Coca-Cola en Brillo iconen geworden van die tijd. New Yorkse galeries zoals Leo Castelli en Sidney Janis signaleren eind jaren '50 deze trends bij kunstenaars en exposeren hun werk. Al in 1960 vertrekt de Rotterdamse kunstenaar Woody van Amen naar New York; later volgen

NEW MEDIA NEW FORMS

vervolg van pagina 1

anderen zoals Gustave Asselbergs, Rik van Bentum, Mark Brusse en uiteraard Jan Cremer. Zij verblijven er korte of langere tijd en ontmoeten er hun New Yorkse collega's. Hun indrukken en invloeden brengen ze vervolgens mee terug naar Nederland.

Onderscheidend en opvallend; het zijn kenmerken van onze kunsthandel, die we graag koesteren. Het speuren naar en verzamelen van steeds weer nieuwe aanwinsten is een intensieve bezigheid. Onderscheidend hierbij trachten we te zijn door te verzamelen en te exposeren langs kunsthistorische lijnen. Op deze wijze presenteerden we in 2007 de expositie *NUL = 0* met werken van Armando, Henderikse, Peeters en Schoonhoven. In 2008 stond een thema centraal: *Relief & Construction*. Dit jaar presenteren we ***New Media New Forms***.

In de oktober-tentoonstelling ***New Media New Forms*** tonen we werken van een aantal - voornamelijk - Nederlandse kunstenaars die op een eigen en bijzondere wijze vorm hebben gegeven aan hun beleving van de boeiende 60er en 70er jaren. De geëxposeerde werken zijn in veel gevallen rechtstreeks afkomstig van de kunstenaars of uit hun nalatenschap.

Nog steeds inspireren Pop Art en de kunst uit de 60er jaren talloze kunstenaars en ontwerpers. Wij zochten deze aansluiting naar de tijd van nu en kwamen in contact met de kunstenaar Joris Lindhout. Hij ontwierp de opvallende - tijdelijke - beschildering van de schutting om de bouwplaats van het Stedelijk Museum. Joris Lindhout zal in de expositie ***New Media New Forms*** zijn 'stempel' achterlaten en zodoende een brug slaan naar 2009.

BORZO

Download onze nieuwsbrieven op www.borzo.com / alle werken zijn te koop

Openingstijden: woensdag t/m zaterdag van 13.00 tot 17.00 uur en op afspraak

Colofon Uitgave en copyright Borzo modern & contemporary art
Teksten Barbara Jonckheer, Paul van Rosmalen Fotografie Eva Besnyö/MAI,
Pieter de Vries, Texel, Carlijn Mens Vormgeving Scherpontwerp Productie Waanders
Oplage 3.000 ex. [Eva Besnyö: Courtesy Kahmann Gallery, Amsterdam]

Borzo Kunsthandel BV
Keizersgracht 516 1017 EJ Amsterdam - NL
T +31 [0]20 626 33 03 F +31 [0]20 470 37 36
info@borzo.com www.borzo.com